

Regionální botanika aneb Kam u nás za rostlinami. Na hřebeny Krkonoš

Výstup na nejvyšší horu České republiky, Sněžku (1 603 m n. m.), je leckdy i skutečněnou ambicí téměř každého z nás. Pojďme na podstatnou část trasy nahlédnout očima botanika. Krkonoše jsou v mnoha ohledech nejvýznamnějším pohořím našeho území. Kromě samotné výšky má vliv na diverzitu jejich květeny i celá řada dalších charakteristik, jako je občasný výskyt zásaditých hornin nebo největší počet ledovcových údolí, karů (pozůstatek až 15 samostatných ledovců). Z pohledu botanika mají kromě primárního horského bezlesí hřebenů význam právě kary. Jako nejsevernější vyšší pohoří střední Evropy představují Krkonoše důležitý spojovací článek se severskou tundrou.

Vyrazíme-li údolím Úpy z Pece pod Sněžkou, můžeme nahlédnout hned do největšího ledovcového údolí Krkonoš, Obřího dolu. Již cestou Úpským údolím však lze obdivovat květenu horských lesů a jejich lemů, kde na první pohled upoutá např. kapradina žebrovice různolistá (*Blechnum spicant*). Především v pozdním létě zde můžeme zaznamenat hořec tolitovitý (*Gentiana asclepiadea*), který je na území Krkonoš hojný, a proto se také objevil ve znaku Krkonošského národního parku. Narazíme i na fragmenty druhově bohatých horských luk s violkou žlutou sudetskou (*Viola lutea* subsp. *sudetica*). Milovníci masožravých rostlin mohou odbočit na značenou stezku do Modrého dolu, kde po několika desítkách metrů narazí na malý mokřad s rosnatkou okrouhlolistou (*Drosera rotun-*

difolia). Asfaltová cesta v Obřím dole nás dovede až ke kapličce, která je mimo jiné spojena s jednou z nejdelších lavin v novodobé historii Krkonoš. Sjela v březnu 1962 z úbočí Studniční hory a zastavila se právě až před kapličkou. Tlaková vlna při tom poškodila střechu. Pokračováním silničky je cesta, která by nás dovedla do místa nazývaného Na dolech, zřejmě nevratně ovlivněného důlní činností. V Obřím dole probíhala důlní činnost již od první poloviny 16. století, těžil se tu zejména arzenopyrit, chalkopyrit a pyrhotin a některé další rudy, z nichž se získávaly měď, síra a arzen.

My ale u kapličky zabočíme doprava, po tzv. Kávinové cestě, a zanedlouho se před námi začne objevovat velkolepá geomorfologie Obřího dolu. Kolem cesty roste

např. mohutný bodlák lopuchovitý (*Carduus personata*), který vzdor svému vzhledu není vůbec pichlavý. Jako první se otevře výhled na východní svahy Studniční hory, kde se nacházejí jedny z nejvýznamnějších botanických lokalit Krkonoš: Studniční jámy, a zvláště dvě příkré skalnaté rokly – převážně svororulová Čertova rokla (obr. 1) a Čertova zahrádka s výskytem mohutné žíly porfyritu. Obě jsou pro návštěvníky nepřístupné a obě přecházejí v horní části do mělkých žlabů porostlých klečů, v dolních částech naopak končí mohutnými suťovými kužely. V Čertově zahrádce rostou jedny z nejcennějších glaciálních reliktnů – např. koniklec jarní alpský (*Pulsatilla vernalis* var. *alpestris*, v Malé Čertově zahrádce), lomikámen vstřícnolistý (*Saxifraga oppositifolia*), kopyšník tmavý (*Hedysarum hedysaroides*) nebo endemická kuříčka krkonošská (*Minuartia corcontica*). Na suťovém kuželu se pak překvapivě vyskytují i teplomilnější druhy jako konvalinka vonná (*Convallaria majalis*) nebo tolita lékařská (*Vincetoxicum hircundinaria*). Roste zde i zajímavá a vzácná kapradina jinořadec kadeřavý (*Cryptogramma crispa*), s níž se setkáme na menší suti i u naší cesty nad bývalou boudou Kovárna. Ta stávala přímo u cesty a sloužila k opravě důlních zařízení, jako hostinec, ubytovna horníků i k dalším účelům, zbourána byla v r. 1979.

V bezprostředním okolí turistické stezky lze sledovat i řadu dalších ohrožených horských rostlin. Na prameništi nad vodárnou, blízko místa, kde cesta překonává Rudný potok, kvete na přelomu června a července silně ohrožený zástupce hořcovitých (*Gentianaceae*) kropač vytrvalý (*Swertia perennis*) nebo poloparazitická, fialově kvetoucí lepnice alpská (*Bartsia alpina*). Výstup končí v Obřím sedle, ze kterého se pak vydáme západním směrem Schustlerovou cestou. V sedle se již začíná objevovat pravé horské bezlesí, zde představované mozaikou klečových porostů a subalpínských vysokostébelných trávníků. Otvírá se nám i pohled na západní svahy Sněžky, kde si můžeme všimnout jiných rostlinných společenstev, vyfoukávaných vysokohorských trávníků, na které ještě narazíme dále v sedle nad Luční boudou. A můžeme připomenout i to, že na Sněžce roste jediná současná česká populace horského rozrazilu chudobkovitého (*Veronica bellidioides*; dále existuje historický údaj z Hrubého Jeseníku). Na Sněžce lze potkat také endemickou pampelišku krkonošskou (*Taraxacum alpestre*) nebo zajímavou lipnici plíhou (*Poa laxa*), která je z našeho území známa právě jen z Krkonoš. Podél cesty je pak k vidění např. v červnu ještě dokvétající koniklec alpský bílý (*Pulsatilla alpina* subsp. *alba*). Přímo v jejich lemech v mírném stoupání, v porostech kleče západně od Obřího sedla, roste několik druhů horských jestřábníků (*Hieracium* spp.), z nichž některé jsou pro Krkonoše endemické.

Po chvíli vstoupíme na povalový chodník, který nás zavede přímo do středu Úpského rašeliníště (obr. 2). Je zásobované

1 Obří důl představuje typický příklad karového údolí. Na levé straně návštěvníkům nepřístupná Čertova rokla

jak dešťovou, tak prameništní vodou a rašelina o mocnosti od 0,4 do 1,2 m se tady tvoří zřejmě 5–6 tisíc let. Poblíž chodníku lze obdivovat řadu rostlinných rarit. V bezprostředním okolí se vyskytuje např. suchopýrek trsnatý (*Trichophorum cespitosum*) a drobná, snadno přehlédnutelná jednoklasá ostřice chudokvětá (*Carex pauciflora*). Nedaleko roste ostružiník moruška (*Rubus chamaemorus*, obr. 3), který v Krkonoších dosahuje evropského jižního maxima svého rozšíření a překvapivě na něj nenarazíme ani v Alpách či Karpattech. Na rozdíl od těžko určitelných apomiktických druhů ostružiníků je moruška velmi snadno odlišitelná. Můžeme tu ukázat i mnoho dalších, již běžnějších druhů, jako jsou suchopýr úzkolistý a s. pochvatý (*Eriophorum angustifolium*, *E. vaginatum*), ostřice zobánkatá a o. bažinná (*Carex rostrata*, *C. limosa*) nebo kyhanka sivolistá (*Andromeda polifolia*).

Cesta nás zanedlouho dovede k Luční boudě. Současná podoba sice pochází z let 1939–40, jednoduché hospodářské stavení tu ale stálo už v první polovině 17. století. Podle jedné z verzí byla dokonce založena v 16. století náboženskými uprchlíky z Čech. Zatímco v okolí Luční boudy se rozprostírají rozlehlé smilkové trávníky (tzv. Bílá louka), skutečné vysokohorské bezlesí (zmínili jsme ho výše u Sněžky), označované jako lišejníková nebo obecněji arkoalpínská tundra, si můžeme vychutnat zejména v Modrém sedle. Sem sestupuje z vrcholových částí Luční a Studniční hory. Jde o vyfoukávané alpínské trávníky

s dominující sítinou trojklanou (*Juncus trifidus*), která se na podzim nápadně rezavě zbarvuje, a kostřavou nízkou (*Festuca supina*). V červenci zde ale svými květy upoutá především jestřábník alpský (*H. alpinum*). Nepřehlédnutelný je i vranec jedlový (*Huperzia selago*). Převážně na mechových rašelinných prameništích na blízkých severních svazích Studniční hory se pak vyskytuje památný glaciální relikv, v červenci a srpnu kvetoucí všivec sudetský (*Pedicularis sudetica*). Přímo u cesty ale můžeme spatřit další relikv, i když na první pohled podstatně méně nápadný, drobnou biku klasnatou (*Luzula spicata*), která je od nás známa pouze z nejvyšších poloh Krkonoš. Současně jsme v nejvyšším bodě naší cesty, dále už silnička klesá úbočím Luční hory k boudě Výrovka.

Při sestupu se pomalu začne objevovat kleč (*Pinus mugo*) a s ní řada běžnějších subalpínských a montánních druhů, ale i vzácnosti jako např. silně ohrožený kuklík horský (*Geum montanum*). Ještě dříve však uvidíme titěrnou protěž nízkou (*Gnaphalium supinum*), v době květu (červen až červenec) nepřehlédnutelný subendemit středoevropských hor prvosenku nejmenší (*Primula minima*, obr. 4) i nápadný prasetník jednoúborný (*Hypochaeris uniflora*). Po levé straně se na jižním svahu Studniční hory vyskytuje jedno z nejznámějších sněhových výležísek – Mapa republiky (svým tvarem připomíná Československo v jeho prvorepublikových hranicích). Přestože leží na jižním svahu, který odtává nejdříve, sníh zde zůstává

2 Povalový chodník přes Úpské rašeliníště nabízí jak detailní vhled do raritní květeny, tak výhledy na vrcholové partie Krkonoš. V pozadí Sněžka

3 Významným glaciálním reliktem Krkonoš je ostružiník moruška (*Rubus chamaemorus*). Moruška je dvoudomý druh, na fotografii samčí jedinec.

4 Polštářovitý habitus je charakteristický pro prvosenku nejmenší (*Primula minima*). Tento druh má nečekaně malý areál, který výrazně nezasahuje mimo střední Evropu. Snímky: T. Urfus

prakticky nejdéle v Krkonoších. Důvodem je modelace terénu a větrné proudy z údolí Bílého Labe, které pravidelně ukládají obrovská množství sněhu. Z Výrovky nás již čeká závěrečná fáze sestupu zpět do Pece pod Sněžkou.

V Krkonoších bychom mohli popsat řadu dalších turistických tras, avšak jen málokterá by nám umožnila postihnout tak velkou část diverzity tamní flóry. S podobnými druhy, včetně těch subalpínských, se lze setkat např. na cestě ze Špindlerova Mlýna Labským dolem na Labskou louku nebo na svazích Kotle a v Kotelních jámách (tzv. Krakonošova cesta).

Na obecnější aspekty regionální botaniky České republiky je zaměřen navazující článek na str. XVII–XVIII kulérové přílohy této Živy.

K dalšímu čtení např. Živa 2012, 4: 168–174 a 2013, 4: 157–183 (tematický blok článků o Krkonoších).